

Social Middelstandspolitik.

Tvungen Pensionsforsikring for Privatfunktionærer.

Af

A. Høyer.

I.

Den 5. December 1911 er en Mærkedag i den tyske Socialforsikrings Historie. Denne Dag vedtog den tyske Rigsdag Loven om tvungen Pensionsforsikring for Privatansatte og drog dermed et helt nyt Befolkningslag indenfor den sociale Forsikrings Rammer — et Skridt, som Østrig allerede 5 Aar i Forvejen havde foretaget, da det den 16. December 1906 under »en Blanding af Hurraraab og Resignation« gennemførte Loven om Pensionsforsikring for de i privat Tjeneste og nogle i offentlig Tjeneste ansatte Funktionærer. Medens Bestræbelserne for at faa gennemført en tvungen Statsforsikring for Privatansatte for Østrigs Vedkommende kan føres saa langt tilbage som til 90'ernes Begyndelse, daterer den sig i Tyskland først til Aaret 1901. Før dette Tidspunkt — i Løbet af 80'erne og 90'erne — havde endog adskillige af de største Privatfunktionærorganisationer protesteret imod, at en Del af deres Medlemmer (med under 2000 Mark

aarlig Lønning), ifølge Invaliditets- og Alderdomsforsikringsloven af 24. Maj 1883 var draget med ind under den sociale Arbejderforsikring. Med Aaret 1901 sker imidlertid Omslaget, og allerede 2 Aar efter dannede 18 Privatfunktionærforbund med c. 300000 Medlemmer det saakaldte »Hovedudvalg for Privatfunktionærernes Pensionsforsikring paa Statsgrundlag«^{*)}, hvis Formaal var at arbejde for tvungen Pensionsforsikring efter visse nærmere bestemte Grundprincipper. I de følgende Aar tages Sagen op til Behandling paa Rigsdagen, samtidig med at Spørgsmaalet om Privatfunktionærernes hele sociale og økonomiske Stilling og det særlige Forsikringsproblem gøres til Genstand for indgaaende Behandling, dels i officielle Beretninger, dels i forskellige Skrifter, udgivne af »Gesellschaft für soziale Reform«. Et stærkt Stød fremad mod Sagens Løsning gav den iøvrigt ganske mislykkede østrigske Lov af 1906. Endelig i Maj Maaned forrige Aar forelagde Indenrigsministeren Lovforslaget om tvungen Pensionsforsikring for Privatansatte, og naar det lykkedes at føre Lovforslaget frelst i Havn inden Aarets Udgang, saa skyldes det først og fremmest den Velvilje, hvormed Tanken om en tvungen Pensionsforsikring for Privatfunktionærer er bleven mødt fra alle Sider, ikke blot indenfor Rigsdagens forskellige politiske Fraktioner, men ogsaa hos Funktionærerne selv og deres Arbejdsgivere. Allerede den 28. Oktober 1907 havde saaledes Centralverband Deutscher Industrieller paa sin Delegeretforsamling i Princippet sluttet sig til en Pensionsforsikring for Privatfunctio-

^{*)} Ved Lovforslagets Fremkomst i 1911 repræsenterede Hovedudvalget 700000 organiserede Privatfunktionærer.

nærer, og paa Forbundets Repræsentantskabsmøde i Berlin den 7. November 1911 erklærede Forbundet subsidiært at kunne modtage det fremsatte Lovforslag paa Betingelse af, at der ikke paalagdes Arbejdsgivere og Funktionærer nogensomhelst yderligere Byrde udover de deri dragne Grænser. Naar Rigsdagen paa den anden Side ikke i nævneværdig Grad har villet give Gehør overfor den, bl. a. fra Socialpolitikere og Arbejdsgiverside mod forskellige af Lovens Bestemmelser rettede Kritik, saa tager man neppe fejl, naar man søger Grunden hertil i den Omstændighed, at Rigsdagen stod overfor Valg, som efter alt, hvad man kunde forudse, vilde faa afgørende Betydning for det numeriske Styrkeforhold mellem de borgerlige Partier og Socialdemokratiet. Det gjaldt à tout prix om at faa Loven gennemført.

Den Bevægelse, som hermed er indvarslet, hører sikkert til en af de interessanteste indenfor »Socialforsikringens Udviklingstendenser«, for det første fordi man her har forladt den egentlige Arbejderbefolkning og for første Gang under ét vendt sig mod Problemet: den moderne Middelstand — de tjenesteydende Mænds og Kvinders store Befolkningsklasse, og dernæst fordi man kun gennem en saadan naturlig Udvidelse af Socialforsikringen virkelig har en Mulighed for efterhaanden at realisere den Tanke om en almindelig Folkeforsikring, som nu spøger rundt om i Landene, og som ogsaa hos os tæller Tilhængere, saavel blandt Politikere som blandt Videnskabsmænd, men som for almindelige dødelige endnu hører hjemme i Utopiens Verden.

II.

Forinden jeg gaar over til nærmere at omtale de to ovenfor nævnte Love, vil det være af Interesse at se lidt nærmere paa dette nye Befolkningslag — herhjemme som Regel benævnet Funktionærer — som nu har indtaget sin nøje afstukne Plads indenfor den materielle og immaterielle Produktion, og som for Tiden er i Færd med at konsolidere sig som social Stand. Funktionærklassen kan betragtes enten som en Erhvervsgruppe eller som et socialt Lag, og alt eftersom man lægger det ene eller det andet af disse Synspunkter til Grund for sine Betragtninger, maa man afstikke Grænserne forskelligt. I første Tilfælde — som Erhvervsgruppe betragtet — kan man til Funktionærerne henregne enhver tjenesteydende, erhvervsmæssigt uselvstændig Person. Saaledes opfattet faar man at gøre med et Befolkningslag, som i Modsætning til Arbejderklassen udgør et Længdesnit af Samfundet, og som derfor aandeligt som økonomisk er højst uensartet sammensat. Dette hænger selvfølgelig sammen med Arten af Funktionærernes Arbejdsydelser. Denne bestaar som nævnt udelukkende af Tjenesteydelser, d. v. s. Arbejdspræstationer af overvejende aandelig Beskaffenhed, gennemløbende Skalaen fra ganske simple og mekaniske til de mest sammensatte og specielle Tankevirksomheder og med deraf følgende store Forskelligheder ved deres økonomiske Værdsættelse.

Men en saadan udelukkende erhvervsmæssig Betragtning er dog kun af ringe Betydning i den her omhandlede Forbindelse, hvor Interessen alene samler sig om Funktionærklassen som social Stand.

En Betragtning af Funktionærklassen fra et socialt Synspunkt medfører ganske naturligt, at man herfra maa udsondre adskillige Personer, som vel i erhvervsmæssig Forstand er Funktionærer, men som i Følge hele deres økonomiske Stilling absolut hører hjemme i de selvstændiges Rækker — en Udsondring, som det forøvrigt i Praxis er overordentlig vanskeligt at gennemføre. Til Gengæld maa man til Funktionærklassen henregne en Del tjenesteydende Personer, som vel er selvstændige erhvervsdrivende, men som, socialt set, maa ligestilles med Funktionærer (f. Eks. Privatsygeplejersker, Musiklærere, Musiklærerinder, Sproglærere og andre Informatorer o. s. v.). At selve Funktionærklassens Afgrænsning paa den ene Side fra de besiddendes, paa den anden Side fra de besiddelsesløses Klasse, ofte maa bero paa et Skøn, ligger i Sagens Natur, og navnlig vil det i mange Tilfælde være vanskeligt at afgøre, hvorvidt en aandelig eller fysisk Funktion har været overvejende ved den paagældende Arbejdspræstation.

Men trods alle praktiske Vanskeligheder er Funktionærklassen dog en socialt særpræget Stand, hvis Medlemmer, uanset aandelige og økonomiske Forskeligheder, er knyttet sammen til en Enhed i den fælles Omstændighed, at de ligesom de egentlige Arbejdere er erhvervsmæssigt uselvstændige — de har alle direkte eller indirekte en Arbejdsherre, som benytter deres Tjenesteydelser og betaler dem derfor. Deres økonomiske Tilværelse er altsaa i et og alt afhængig af deres aandelige og legemlige Sundhed. Men deraf følger atter, at de i det store og hele er stillet paa samme Maade som Arbejderklassen overfor de økono-

miske Følger af Arbejdsløshed, Invaliditet, Ulykkestilfælde, Alderdom og Død. Hertil kommer endvidere, at Funktionærklassen er en lukket Erhvervsklasse. Dens Medlemmer har ingen nævneværdig Udsigt til at naa frem i de selvstændiges Rækker; deres Plads er og bliver blandt Funktionærerne. Det er i de her paapegede Forhold, at man maa søge den principielle Begrundelse af Socialforsikringens Udvidelse til den moderne Middelstand. At ogsaa klassepolitiske Hensyn gør sig gældende, turde være utvivlsomt.

For at der overhovedet kan være Tale om at gennemføre en tvungen Pensionsforsikring for Privatfunktionærer er der visse almindelige Forudsætninger, som maa være til Stede. Antallet af Privatfunktionærer og deres Paarørende maa være saa stort, at de med Rette kan siges at udgøre et særligt Befolkningslag. Her i Landet var der i Følge Folketællingen af 1. Februar 1901 paa det paagældende Tidspunkt ialt 57976 Funktionærer sysselsatte indenfor Landbrug, Haandværk og Industri samt Handel og Omsætning. Heri er indbefattet saavel Kommunal- som Statsfunktionærer. Sammenligner man Funktionærklassen med samtlige indenfor de paagældende Erhvervsomraader beskæftigede Personer over 15 Aar, saa viser det sig, at af 1000 Hovedpersoner, Funktionærer og Arbejdere var 70 Funktionærer, 375 Hovedpersoner og 555 Arbejdere. Indenfor hvert af de tre Erhvervsomraader var Funktionærerne selvfølgelig talrigst repræsenteret i Gruppen Handel og Samfærdsel, hvor 28 $\%$ af samtlige beskæftigede Personer vare Funktionærer. Indenfor Haandværk og Industri udgjorde Funktionærgruppen 3 $\%$ og indenfor Landbruget ligeledes 3 $\%$ af de der

sysselsatte Personer. Funktionærerne og deres Paa-
rørende, ialt 114894 Personer, udgjorde $5\frac{3}{4}\%$ af
samtlige Forsørgere og Forsørgede indenfor de be-
tragede Omraader af Erhvervslivet. Desværre har der
ikke fundet en lignende Klassedeling Sted for Gruppen:
Immateriel Virksomhed, og dog maa et stort Antal af
de her opførte Personer (f. Eks. Lærere, Lærerinder,
Sygeplejersker, Foreningsembedsmænd, Musikere, Skue-
spillere, Journalister o. s. v.) henregnes til Funktionæ-
rernes Klasse. Hvorledes Udviklingen som Helhed har
formet sig i de sidste 10 Aar vides ikke i Øjeblikket,
da de sociale Resultater af den sidste Folketælling
endnu ikke er offentliggjort. For et enkelt Erhvervs-
omraade, nemlig Haandværk og Industri, kan man dog
ved Hjælp af Industritællingerne i 1897 og 1906 paa-
pege Udviklingen:

	1897	1906	Tilvækst 1897—1906
Indehavere, Direktører m. v.	78031	85268	9,3 %
Funktionærer	8854	12378	40,0 %
Arbejdere, Kuske, Bude o. l. .	185571	217573	17,5 %

Funktionærernes Antal er altsaa steget med $\frac{2}{5}$ *),
medens Antallet af Arbejdere o. l. kun er vokset med
en Sjettedel og Indehavernes Antal med en Tiendedel.

Af 1000 Indehavere og Funktionærer var i 1897
102 Funktionærer og 898 Indehavere, i 1906 derimod 127
Funktionærer og 873 Indehavere. Indehaverne er relativt
gaaet tilbage, Funktionærerne relativt frem. Vi ser
her talmæssig belyst, at Funktionærklassen som tidli-

*) Hvis der i Tiden fra 1901 til 1911 blot har fundet en lignende
Stigning Sted for de 3 tidligere betragtede Erhvervsgrupper,
skulde de 57976 Funktionærer nu være vokset til c. 80000.

gere nævnt er en lukket Erhvervsklasse, der fremtræder som et Resultat af Bedriftskoncentrationen. Af de 12378 Funktionærer i 1906 var 5274 eller 43 % Kvinder og 7104 eller 57 % Mænd. Nogle Tal om Forholdene i Tyskland vil ogsaa være af Interesse. Ved Erhvervstælligen i 1907 var Antallet af Funktionærer 1,290728, i 1895 621825 og i 1882 307268. Paa 1000 Personer af hele Befolkningen kom:

	Selvstændige	Funktionærer
i Aaret 1882	114,8	11,0
— 1895	105,7	18,2
— 1907	89,0	29,7

Af de i 1907 talte 1,290728 Funktionærer var 721011 allerede pensionsberettigede i Henhold til den bestaaende Invaliditets- og Alderdomslov. 151717 var Funktionærer ved Jernbane-, Post- og Telegrafvæsen og kommer som Følge deraf ikke her i Betragtning. Til Rest var der altsaa 418000 Personer uden nogen lovhjemlet Pensionsret. Nu maa det imidlertid erindres, at en Lov om tvungen Pensionsforsikring for Privatfunktionærer som foran nævnt foruden de egentlige Funktionærer nødvendigvis maa drage socialt ligestillede Personkategorier med ind under Forsikringen. Med Udgangspunkt fra de i Loven nævnte Erhvervsgrupper naaer man da til 2,007430 Personer, hvoraf 1,585738 Mænd og 421692 Kvinder.*) Da der imidlertid indenfor de paagældende Grupper finder en Begrænsning Sted dels m. H. t. Alder, dels m. H. t.

*) Da de Funktionærer, som allerede nu staar under den sociale Rigslovgivning, ogsaa falder ind under Funktionærforsikringsloven, er de medtaget i ovennævnte Tal.

Indtægt, er de forsikringspligtiges virkelige Antal beregnet til ca. 1,800000 Personer.

Selve den Omstændighed, at Funktionærklassen udgør et numerisk set betydeligt Befolkningslag, er dog ikke i sig selv tilstrækkeligt til dets Inddragelse under Socialforsikringen. Der maa eksistere et virkeligt Behov i saa Henseende. Det maa først undersøges, om ikke den overvejende Part af Funktionærerne enten ad den frivillige Forsikrings Vej eller paa anden Vis allerede er sikrede mod Følgerne af Arbejdsevnsens Formindskelse, Alderdom, Død o. s. v. Der foreligger ogsaa paa dette Omraade interessante Oplysninger for Tysklands Vedkommende. Det forannævnte Hovedudvalg til Gennemførelse af en Statspensionsforsikring for Privatfunktionærer lod i 1903 iværksætte en Undersøgelse angaaende Funktionærklassens økonomiske og sociale Stilling. 157000 af de udsendte Spørgeskemaer kom tilbage besvaret Stand og blev, efter en kritisk Revision, i 1905 bearbejdet af Statens statistiske Bureau. Resultatet heraf stillede sig paa det heromhandlede Punkt saaledes. Af 150056 mandlige Privatfunktionærer var forsikrede:

1) i Privatselskaber ved Afslutning af

Livsforsikring	28,2 %
Pensionsforsikring	7,0 %
Enkeforsikring.....	7,9 %
Ulykkesforsikring	15,6 %

2) i faglige Arbejdsgiversammenslutninger (Berufsgenossenschaft) ved Afslutning af

Ulykkesforsikring	26,1 %
-------------------------	--------

3) i de af Firmaer oprettede Pensions- og Enkekasser 6,1 %.

Det viste sig altsaa, at 35—40 % af 150056 Privatfunktionærer paa forskellig Maade havde søgt at betrygge deres Fremtid. Men naar det tages i Betragtning, at den langt overvejende Form for Forsikringen (Livsforsikring), kun har Betydning for de efterlevende, saa maa det indrømmes, at de Resultater, der her var opnaaet ad Frivillighedens Vej, ikke kunde siges at stille sig afgørende i Vejen for en rationel Ordning af en Pensionsforsikring paa Statsgrundlag. De viser tilige, at Sansen for at betrygge Fremtiden selv i et Befolkningslag, der aandeligt som økonomisk ligger over Arbejderklassen, kun er ringe udbredt. Det er derfor et tomt Argument, naar man overfor Statens Indblanding i disse Forhold har villet hævde, at den svækker Sansen for Fremtiden. Denne Sans er ikke i nævneværdig Grad tilstede, og Staten gør simpelthen en god Gerning ved at tvinge en Mængde Mennesker til at opfylde nogle af de fornemste Pligter mod dem selv og deres Paarørende.

III.

En af de vigtigste tekniske Opgaver og maaske den vanskeligste, Spørgsmaalet i det hele taget rummer, bestaar i Afgrænsning af den Kreds af Personer, som falder ind under Lovens Bestemmelser. En saadan Afgrænsning maa foretages dels med Hensyn til Erhverv, dels med Hensyn til Alder og Indtægt. Naar man skal afgøre, hvilke Erhvervskategorier der bør underkastes Forsikringstvungen, har man to Veje at vælge. Man kan enten søge at finde en almengyldig Definition af Begrebet Privatfunktionær, eller man

kan positivt i Loven angive, hvilke Persongrupper der henregnes til Funktionærklassen. Begge Veje er forsøgt. I Østrig har man valgt den første Fremgangsmaade. I Lovens § 1 hedder det: »Versicherungspflichtig und versichert im Sinne dieses Gesetzes sind . . . . alle in privaten Diensten angestellte für der Entlohnung ein Monats- oder Jahresgehalt üblich ist . . . . Als angestellte gelten alle Bediensteten mit Beamtencharacter sowie überhaupt alle jene bediensteten Personen, die ausschliesslich oder doch vorwiegend geistige Dienstleistungen zu verrichten haben«. Der opstod den syndigste Forvirring med Hensyn til, hvilke Persongrupper der faldt ind under den citerede Bestemmelse. Handelsmedhjælperne og Værkmestrene hævdede saaledes, at de aldeles ikke kunde komme i Betragtning, og Følgen blev, at Ministeren endnu før Lovens Ikrafttræden i Udførelsesbestemmelserne maatte fritage for Forsikringstvungen adskillige Personkategorier, som det sikkert havde været Rigsdagens Mening skulde medtages. Efter at Loven er traadt i Kraft (1. Januar 1909) har den øverste Forvaltningsret: Verwaltungsgerichtshof i utallige Tilfælde maatte beskæftige sig med Spørgsmaalet om Pensionspligten. Et Gode er der opnaaet herved, at man efterhaanden har faaet en nogenlunde fast Rettesnor for Forstaaelsen af Begreber som Beamtencharacter, ausschliesslich oder doch vorwiegend geistigen Dienstleistung o. s. v. Men Usikkerheden er aldeles ikke fjærnet, og i adskillige Kredse er det blevet til »en hel Sport at omgaa Loven«. Efter et Aars Virksomhed var Pensionsforsikringen saaledes kun effektiv over for Halvdelen af de Forsikringspligtige. Med

dette Skræmmebillede in mente har man nu i Tyskland valgt den Vej udtrykkelig i Loven at nævne, hvilke Personkategorier der er underkastet Forsikringstvangen. Forsikringspligtige er saaledes alle Funktionærer, som falder ind under den bestaaende Invaliditetslov (Funktionærer i ledende Stillinger: Bedriftsfunktionærer, Værkmestre og andre Funktionærer i en fremtrædende eller højere Stilling uden Hensyn til deres Uddannelse, saafremt det drejer sig om deres Hovedbeskæftigelse) Handels- og Apotekermedhjælpere, Tribunefunktionærer og Orkestermedlemmer uden Hensyn til Præstationens Værdi som Kunstydelse, Lærere, Opdragere, Skibskaptajner, Dæks- og Maskinofficerer, Forvaltere paa Sø- og Flodskibe samt Kontorfunktionærer, saafremt de ikke som Hovedvirksomhed beskæftiges ved »niederer und lediglich mechanischen Dienstleistungen«. Endvidere kan Forbundsraadet udstrække Forsikringspligten til Personkategorier, der for egen Regning og uden Funktionærmedhjælp driver nogle af de ovenfor nævnte Virksomheder (Privatlærere, Sygeplejersker o. s. v.). Selv ved en saadan Oprensning af de forskellige Faggrupper er det selvfølgelig umuligt at undgaa Mangler. Det er saaledes med Rette peget paa, at Betegnelsen Tekniker absolut hører hjemme i en saadan Lov, ligesom det er blevet fremhævet, at den ovenfor citerede Bestemmelse om Arten af Kontor-medhjælpernes Tjenesteydelser dels vil give Anledning til Stridigheder, dels vil udelukke adskillige Kontor-medhjælpere fra Pensionsforsikringen.

Loven nævner udtrykkelig — i Lighed med den østrigske — hvilke Personkategorier der ikke er underkastede Forsikringstvang.

Medens man i Østrig principielt tillader frivillig Forsikring, hører dette i Tyskland til Undtagelserne. Det er sikkert rigtigt at begrænse den frivillige Forsikring saa meget som muligt, da man ellers udsætter sig for kun at faa de Forsikringstagere, som afvises ved de private Forsikringsselskaber.

I den tyske Lov bestemmes det, at hvis en Funktionær træder ud af en forsikringspligtig Stilling og har betalt mindst 6 Maanedsbidrag, kan han frivilligt fortsætte Forsikringen i den Lønningsklasse, der svarer til Gennemsnittet af de 6 Pligtbidrag. Endvidere kan enhver Funktionær før sit 25de Aar paa visse Betingelser indtræde i en højere Lønningsklasse, end der svarer til hans Aarsfortjeneste, ligesom Vedkommende har Adgang til, hvis Lønnen gaar ned, at forblive i en højere Lønningsklasse, saafremt han blot har betalt 6 hertil svarende Bidrag. Endelig er der aabnet Adgang til frivillig Forsikring for Personer, som slet ikke falder ind under Loven. Saaledes kan selvstændige Personer, som i deres Virksomhed regelmæssig beskæftiger højst 3 forsikringspligtige Funktionærer, tegne Pensionsforsikring, hvis de mindst har drevet den paagældende forsikringspligtige Virksomhed i 30 Kalendermaaneder. Denne Ret er dog begrænset til det første Aar, hvori Loven virker. Indenfor samme Tidsrum kan ligeledes Funktionærer, hvis Aarsløn er mellem 5000—10000 Mark, forsikre sig.

Med denne Bestemmelse er vi inde paa Spørgsmaalet om Afgrænsning af Personkredsen efter Indtægt. Man kan drage saadanne Grænser baade oppe og nede. I Tyskland har man ingen Minimalgrænse, men derimod en Maksimalgrænse, saaledes at

alle Indtægter under 5000 Mark er forsikringspligtige. I Østrig er det omvendte Tilfældet, her er alle Indtægter over 600 østrigske Kroner undergivne Forsikringstvang. Der er almindelig Enighed om, at det er uheldigt at drage en Minimumsgrænse, da man derved udelukker netop de Personer, der mest har Trang til at komme ind under Forsikringen; i alt Fald formindsker man deres fremtidige Nydelser ved at forhale Tiden for deres Indtrædelse i Forsikringen. Det er derimod naturligt at drage en Maksimalgrænse, da man i modsat Fald opgiver de sociale Synspunkter, som i det store og hele ligger til Grund for en Pensionsforsikring for Privatfunktionærer. I Tyskland begynder Forsikringspligten med det fyldte 16de, i Østrig med det fyldte 18de Aar.

IV.

Ved det næste Skridt henimod Opgavens Løsning rejser sig ganske naturlig det Spørgsmaal: Mod hvilke Begivenheder skal Funktionærerne forsikres og under hvilke Betingelser træder Forsikringen i Kraft. Den første Del af Spørgsmaalet kan besvares derhen, at det paa det nuværende Stadium kun gælder om at sikre Privatfunktionærernes Befolkningsslag mod de økonomiske Følger af Invaliditet, Alderdom og Død*). Den anden Del af Spørgsmaalet:

*) Selvfølgelig eksisterer ogsaa de øvrige Socialproblemer indenfor Funktionærklassen. I den sidste Beretning fra den østrigske Pensionsanstalt for Privatfunktionærer meddeles det angaaende Arbejdsløsheden, at i Løbet af de 2 første Virksomhedsaar har hvert Arbejdsløshedstilfælde været gennemsnitlig næsten 4 Månedes, og at det gennemsnitlige Antal Arbejdsløshedslage pr. Forsikret beløb sig til 1,12.

under hvilke Betingelser Forsikringen træder i Kraft, fører os lige ind paa Definitionen af Begrebet Invaliditet. Til en Begyndelse — forinden man endnu rigtigt var kommet til Klarhed over Sagen — herskede der en ikke ringe Meningsforskel med Hensyn til Fastsættelsen af et for Privatfunktionærklassen egnet Invaliditetsbegreb. I Hovedsagen gjorde der sig tre forskellige Opfattelser gældende, idet man opfattede Invaliditet:

- 1) som en blot og bar Forringelse i Evnen til at skaffe sig Indtægt,
- 2) som en Klasse- eller Standsinvaliditet,
- 3) som Faginvaliditet.

Den første Definition falder sammen med den saakaldte rigsretlige Opfattelse af Invaliditetsbegrebet. Det egner sig imidlertid slet ikke til Anvendelse overfor Privatfunktionærernes Klasse, fordi det i sine Konsekvenser vilde medføre en Udviskning af denne Klasses Karakter som Middelstand. En Indsnævring af Begrebet er derfor nødvendig. En anden Opfattelse er den saakaldte Stands- eller Klasseinvaliditet, hvor Begrebet søges fastslaaet ved en Sammenligning med »en aandelig og legemlig sund Forsikret med lignende Uddannelse og samme (gleichwertigen) Kundskaber og Evner«. Sammenligningsobjekterne behøver altsaa ikke at være sysselsatte i samme Fag, men i en hvilken som helst, Forsikringstvungen underkastet, Faggruppe. Saaledes er Begrebet opfattet i den tyske Lov. En endnu stærkere Indsnævring møder os i Østrig, hvor en Forsikret anses for erhvervsudygtig, naar Vedkommende »infolge eines körperlichen oder geistigen Gebrechens seinen bisherigen Berufspflichten nicht mehr

nachkommen kann. Vi staar her overfor den rene Faginvaliditet.

Hvornaar bliver nu Retten til Invaliderente effektiv? I Tyskland skal Arbejdsevnen være nedsat til Halvdelen (med 50 %). Mod denne Regel er det med Rette bleven indvendt, at man derved kommer til at lægge for megen Vægt paa Lægernes Skøn. Det er selvfølgelig uhyre vanskeligt for en Læge at fastslaa Graden af en Funktionærs Klasseinvaliditet. I Østrig er man gaaet en anden Vej, idet man der udelukker fra Invaliderente enhver, som ved en til hans Arbejdskraft svarende Beskæftigelse fortjener et Beløb, der er større end Invaliderenten, dog mindst 600 Kr. I begge Lande er der for mandlige forsikrede en Karenstid paa 120 Bidragsmaaneder; for Kvindernes Vedkommende er Karenstiden i Østrig 120, i Tyskland 60 Bidragsmaaneder. I Tyskland indtræder Pensionsretten ved det 65de Aar, i Østrig efter 480 Bidragsmaaneder, selvfølgelig uden Paavisning af Nedsættelse af Erhvervssevnen. Det maa i denne Forbindelse nævnes, at man i Tyskland ogsaa har indført Invaliderente for forbigaaende Arbejdsudygtighed, dog først efter 26 Ugers Forløb, ligesom Rigsforsikringsanstalten har Ret til at iværksætte Helbredelsesforanstaltninger overfor Forsikrede, hvem Sygdom truer med at gøre erhvervsudygtige. Da det har vist sig, at disse Bestræbelser indenfor Arbejderbefolkningen har været til overordentlig Gavn, skal de analoge Bestræbelser m. H. t. Privatfunktionærene begynde straks ved Lovens Ikrafttræden, altsaa under Karenstiden. 5 % af Bidragene, indtil $7\frac{1}{2}$ Mill. Mark, skal aarligt anvendes dertil.

Foruden Pensionsret i Tilfælde af Invaliditet og

Alderdom indtræder der, som tidligere nævnt, ogsaa Pensionsret for de efterlevende ved den Forsikredes Død. Der udbetales Enkepension og Børnepension. I Tyskland gælder følgende Regler for Børnepensionen: naar en mandlig Forsikret dør, udbetales der Pension til hans efterladte Børn indtil deres 18de Aar; naar en kvindelig Forsikret dør, udbetales Pensionen til hendes faderløse Børn, ligeledes til deres 18de Aar. Som faderløse regnes ogsaa hendes uægte Børn. Pensionsberettigede er i Tyskland ogsaa trængende Enkemænd, saafremt vedkommendes Ægtefælle helt eller overvejende har udredet Familiens Underhold af sin Arbejdsfortjeneste. I Østrig er der til Enkepensionsretten knyttet visse Forudsætninger: Ægteskabet maa være stiftet mindst 1 Aar før Mandens Død, og før han er fyldt 50 Aar.

V.

Vi skal nu i det følgende se, hvor store Byrder en saadan Pensionsforsikring kræver, hvilke Parter der bør bære disse Byrder, og hvor meget der kan ydes Funktionærerne til Gengæld.

Under den Diskussion, der har været ført de sidste 10 Aar om hele Pensionsforsikringen, møder man, naar Talen er om Offerets Størrelse, som Regel Tallene 8 %—10 %—12 % som den Quota, der bør udredes i Gennemsnit af Funktionærernes aarlige Lønninger. Hovedudvalget for Funktionærforeningerne holdt sig til de mellemste af de her nævnte Tal, nemlig 10 %. I den østrigske Lov bevæger Præmierne indenfor de forskellige Lønklasser sig fra 8 % à 9 % til 12 %, i

Gennemsnit 10 0/0. I den tyske Lov er Bidragene derimod betydeligt ringere; de udgør i de lavere Lønklasser $3\frac{1}{2}$ —5 0/0, $5\frac{1}{2}$ —7 0/0, $6\frac{3}{4}$ —7 0/0 og i de højere Lønklasser fra 6—8 0/0 af Aarsindtægterne. Det siger sig selv, at det er meget betydelige Byrder, som Pensionsforsikringen lægger paa Handelen, Samfærdselen og Industrien. Officielt er Offeret for Tysklands Vedkommende beregnet til 150 Mill. Mark. Fra anden Side nævnes derimod Tallet 300 Mill. Mark. Det er derfor af yderste Vigtighed at være klar over, hvem der principielt bør udrede disse Penge. Det maa som Rettesnor herfor da først og fremmest erindres, at Funktionærklassen, som et socialt højereliggende Befolkningslag, ikke kan siges at være henvist til at leve om Eksistensminimum. Der findes derfor indenfor Funktionærklassen et langt større overskydende Maal af Midler til at sørge for Fremtiden med end indenfor Arbejderklassen. Men i samme Grad, som dette Overskud stiger, i samme Grad svinder ogsaa Retten til at paalægge andre (Staten eller Arbejdsgiverne) end Funktionærene selv en Pligt til at sørge for deres Fremtid. Hvor denne Grænse skal drages i Praksis, afhænger ganske af et Skøn. Man begaar vist næppe Uret, naar man hævder, at en Funktionær, hvis Aarsindtægt er naaet op f. Eks. til 3500 Kr., maa kunne indrette sit Budget saaledes, at han selv kan sørge betryggende for sin og Familiens Fremtid. Baade i Østrig og Tyskland har man efter min Mening draget Grænsen for Arbejdsgiverens Pligt til Ydelse af Bidrag for højt oppe i Indtægtsklasserne. I Østrig ophører saaledes denne Pligt først ved Indtægter over 7200 østrigske Kr. (c. 5443 Kr. dansk). Ved Indtægter

under 2400 østrigske Kr. betaler Arbejdsgiverne $\frac{2}{3}$ af Præmien, og for de andre Indtægters Vedkommende $\frac{1}{2}$. Det øvrige betales af Funktionærerne. I Tyskland betaler Arbejdsgiverne og Funktionærerne hver $\frac{1}{3}$ lige op til Maksimumsindtægten 5000 Mark (c. 4500 Kr.).

Et helt andet Spørgsmaal er det selvfølgelig, hvem af de to Parter der faktisk kommer til at bære Udgifterne. Der er saaledes næppe Tvivl om, at en Pligt for Arbejdsgiveren til at udrede en Del af Præmien vil føles af denne som en Slags Skat paa Tjenesteydelser; men dermed er ogsaa Overvæltningsproblemet rejst. Det er muligt, at Arbejdsgiveren selv vil bære Byrden; men det er ogsaa muligt, at han enten i Øjeblikket eller i Fremtiden baade har Evne og Vilje til helt eller delvis at vælte Byrden over paa Producenten af Tjenesteydelsen gennem en Reduktion af Lønnen.

Hidtil har man ikke i noget af de to Lande paalagt Staten nogen Pligt til at participere i Præmiebyrden. Den Dobbeltforsikring, som i Tyskland finder Sted derved, at Funktionærer med under 2000 Mark aarlig Indtægt baade er underkastet den almindelige Alderdoms- og Invaliditetslov og den særlige Privatfunktionærlov, medfører for disse Funktionærers Vedkommende i det førstnævnte Tilfælde et Statstilskud til Præmien. Men udover dette paalægges der ikke Staten nye Byrder. I Østrig, hvor Lovens Revision staar paa Dagsordenen, foreslaas det, at Staten til hver Invaliditets- og Alderdomsrente, hvis Indehaver ikke det sidste Aar har haft over 2400 østrigske Kroner (c. 1800 Kr. dansk) i Indtægt, skal yde et Tilskud paa 90 østrigske Kroner (c. 70 Kr.), da den hidtidige Rente har været altfor ringe i Forhold til Præmien.

Hvad der foran er sagt om det principmæssigt rigtige i at paalægge Arbejdsgiveren Pligt til Præmiebidrag, gælder selvfølgelig ogsaa overfor Staten.

Med Hensyn til Beregningen af Pensionsbeløbet gælder følgende Regler. I Tyskland udgør Pensionen for en mandlig Funktionær efter Karenstidens Udløb $\frac{1}{4}$ af de i denne Periode (120 Bidragsmaaneder) udredede Præmier og $\frac{1}{8}$ af de derefter betalte Præmier. Hvis Invaliditeten for en kvindelig Funktionær indtræder i Tidsrummet fra 60 til 120 Bidragsmaaneder, udgør Pensionen $\frac{1}{4}$ af de i de første 60 Bidragsmaaneder indbetalte Præmier. Enke- og Enkemandspensionen udgør $\frac{2}{5}$ af den Pension, som Forsørgeren kunde have erholdt ved Dødens Indtræden, eller som han oppebar som Følge af Alder eller Invaliditet. Faderløse Børn faar $\frac{1}{5}$, forældreløse Børn hver $\frac{1}{3}$ af Enkepensionen. Enke- resp. Enkemandspensionen og Børnepensionerne maa tilsammen ikke overstige den Pension, som Forsørgeren oppebar ved sin Død, eller som han kunde have oppebaaret. I Østrig bestaar Pensionen af et Grundbeløb, som retter sig efter den Lønklasse, hvori Vedkommende befandt sig ved Karenstidens Udløb, og et Tillægsbeløb, som bestemmes af det Antal Maaneder, hvori den Forsikrede har udredet Maanedsbidrag i de enkelte Lønklasser fra Karenstidens Ophør til Tidspunktet for Pensionens Begyndelse. Enkepensionen udgør $\frac{1}{2}$ af Mandens Pension eller eventuelle Pension og Børnepensionen (Erziehungsbeitrag) er for hvert fader- og moderløst Barn $\frac{1}{3}$ og for hvert forældreløst Barn $\frac{2}{3}$ af det Grundbeløb, som den afdøde Forsørger nød eller kunde have nydt ved sin Død.

Efterfølgende Tabeller viser de forskellige Lønklasser, hvori de Forsikrede er inddelt, Ydelserne og Modydelserne samt det Forhold, hvori Funktionærer og Arbejdsgivere deltager i Præmiebetalingen:

Østrig.					
Lønklasse	Aarsløn Kr.	Mdl. Pr. Kr.	Grundbeløb aarlig Kr.	Tillægsbeløb aarlig Kr.	Arbejdsgivernes Pligtdeel
I	600—900	6	180	9,00	$\frac{2}{3}$
II	901—1200	9	270	13,50	$\frac{2}{3}$
III	1201—1800	12	360	18,00	$\frac{2}{3}$
IV	1801—2400	18	540	27,00	$\frac{2}{3}$
V	2401—3000	24	720	36,00	$\frac{1}{2}$
VI	3001—7200	30	900	45,00	} $\frac{1}{2}$ 0
—	over 7200				

Tyskland.				
Lønklasse	Aarsløn Mk.	Mdl. Præm. Mk.	Arbejdsgivernes Pligtdeel	
A.	indtil 550	1,60	} $\frac{1}{2}$	
B.	551—850	3,20		
C.	851—1150	4,80		
D.	1151—1500	6,80		
E.	1501—2000	9,60		
F.	2001—2500	13,20		
G.	2501—3000	16,60		
H.	3001—4000	20,00		
I.	4001—5000	26,60		

Ved Hjælp af disse Tabeller og de foran meddelte Regler for Udmaalingen af de forskellige Pensioner kan man let beregne saavel Pensionens som Bidragenes absolutte Størrelse til forskellige Tidspunkter. I Tyskland faar man saaledes efter Udgangen af det 25de Forsikringsaar, og hvis Aarsindtægten i de 25 Aar har

været 1800 Mark aarlig, en Invalidepension paa 504 Mark ($\frac{1}{4}$ af 120 Bidragsmaaneder $\times$ 9,60 Mark + $\frac{1}{8}$ af 180 Bidragsmaaneder $\times$ 9,60 Mark). Der er herfor betalt 2880 Mark. I Østrig vil en lignende Aarsindtægt (2118 østrigske Kr.) efter 25 Forsikringsaar give en Invalidrente paa c. 719 Mark (Grundbeløbet 540 Kr. plus Tillægsbeløbet 27×15 Aar). Til Gengæld er der betalt 4590 Mark derfor. Den samme Person vil som Alderspension faa i Tyskland (hvis han er fyldt 65 Aar efter 40 Bidragsaar) 720 Mark, i Østrig ca. 1150 Mark.

Foruden de her nævnte Regler for Udmaalingen af de forskellige Pensioner indeholder Loven ogsaa en Række nærmere Bestemmelser om, naar Pensionsretten bliver hvilende, og hvorledes den i saa Fald holdes i Kraft.

VI.

Organisationen af Forsikringen er et af de Punkter, som har givet Anledning til endeløse og meget hæftige Debatter. Det er i og for sig forstaaeligt, at der er samlet en Bunke Sprængstof her. Det gaar nemlig i dette Tilfælde som saa ofte, naar en social Opgave skal udformes praktisk: det er umuligt ikke paa en følelig Maade at trænge ind over de private Erhvervsinteressers Omraade. I denne Forbindelse drejer det sig selvfølgelig om de private Forsikringselskaber, Pensionskasser o. l. Blandt de forskellige Organisationsplaner, som er dukket frem, er der tre, hvorom Opmærksomheden særligt samler sig.

Den ene af disse er den saakaldte Ausbau-

gedanke. Den gaar i Korthed ud paa at lade Funktionærforsikringen fremtræde som en organisk Fortsættelse af den bestaaende Invaliditets- og Alderdomsforsikring. Tanken har, ud fra forskellige Motiver, Tilhængere indenfor Funktionærkredse (Die freie Vereinigung für soziale Versicherung der Privatangestellten repræsenterende 60000 Privatfunktionærer), Arbejdsgiverkredse (Centralverband deutscher Industrieller), videnskabelige Kredse (Der deutsche Verein für Versicherungswissenschaft) og indenfor Socialdemokratiet. Den maa dog vistnok anses for uigennemførlig. Det maa nemlig ikke tabes af Syne, at der bestaar en Væsensforskkel mellem de to Arter af Socialforsikringer. Den bestaaende Arbejderforsikring maa i Følge Sagens Natur begrænse sig til at yde et blot og bart Eksistensminimum, medens en Funktionærforsikring skal yde et standsmæssigt Eksistensminimum. Deraf følger det umulige i at kæde de to Forsikringer sammen. Funktionærforsikringen fordrer højere Præmier, højere Renter og derfor et ganske andet forsikrings-teknisk Grundlag. En Sammensmeltning af de Forsikrede vilde under alle Omstændigheder medføre, at det bestaaende Invaliditetsbegreb maatte omformes til Faginvaliditet, men den dermed følgende Stigning i Udgifterne vilde Socialforsikringen ikke kunne bære.

Den anden Tanke gaar i Modsætning til Der Ausbaugedanke ud paa at oprette en særlig Pensionsanstalt for Privatfunktionærer. Saaledes har man ordnet sig i Østrig, og det var ogsaa denne Tanke, der sejrede i Tyskland. En saadan Institution har selvfølgelig store Vanskeligheder at overvinde. Her er slet ingen Erfaringer at bygge paa. Præmier

og Pensioner — indvendes det med Styrke fra et forsikringsvidenskabeligt Standpunkt — er aldeles ikke et Resultat af en rationel Forsikringsteknik. Det er derfor ogsaa fra tredje Side foreslaaet at overlade Sagens Løsning til de private Forsikrings-selskaber. Staten skulde da laane disse sin Myn-dighed, og til Gengæld skulde Forsikringsselskaberne laane Staten deres Forsikringsteknik. Der er noget umiddelbart tiltalende ved denne Tanke. Funktionær-erne underkastes Forsikringstvang, men har Frihed til at ordne sig med en bestemt Kreds af Forsikrings-selskaber. Selvfølgelig maa disse være forpligtet til at modtage enhver Risiko, da Resultatet i modsat Fald alligevel vilde blive, at Staten maatte oprette en særlig Kasse for alle de daarligste Forsikringsobjekter.*)

Men naar man nu i begge Landene har valgt det saakaldte Sonderkassesystem, saa opstaar i For-bindelse hermed Spørgsmaalet om, hvorledes man bør stille sig til de private Pensionskasser og til Livsfor-sikringsselskaberne. Man kan da meget hurtig blive klar over, at de allerede bestaaende Pensionskasser og de allerede tegnede Forsikringer selvfølgelig bør kunne træde i Stedet for den tvungne Forsikring, hvis de yder den Forsikrede mindst det samme som Staten. Hvis man derimod vil undgaa den Fiasko, som den almindelige Pensionsanstalt i Wien er blevet, ja saa er det en uundgaaelig Nødvendighed, i Fremtiden at nægte Anerkendelse af nye oprettede Pensionskasser og nye Forsikringer (Ersatzkassen). Dette er ogsaa Tilfældet i Tyskland. Derimod tillades her vedvarende

---

*) Se nærmere herom: Das Beratungsergebnis der Arbeitscentrale für die Privatbeamtenversicherung.

Oprettelse af de saakaldte Tilskudskasser (Zuschusskassen), hvis Virksomhed egentlig kun bestaar i, at de opkræver Præmierne til Forsikringsanstalten og modtager Pensionerne derfra.

Her er i korte Træk omtalt de vigtigste af de Forhold, som har sat Sindene i Bevægelse under Udformningen af denne nye Socialforsikring. Endnu skal kun nævnes, at i Tyskland bestaar Reichsversicherungsanstalt für Angestellte af 4 Organer: Direktoriet, Forvaltningsraadet, Renteudvalgene og Tillidsmændene. De er alle mere eller mindre Udtryk for den moderne Selvstyretanke. Hertil knytter sig endvidere Voldgiftsretten og Overvoldgiftsretten. Det hele er et yderst kompliceret Maskineri, hvis Driftsudgifter, i Modsætning til den østrigske Pensionsanstalts, skal udredes af de indbetalte Præmier. I Østrig udredes Driftsudgifterne af Staten.

Naar man skal udtale en almindelig Dom over denne nye Socialpolitik, som de to Lande her er inde paa, saa tør den vel uden Overdrivelse karakteriseres som noget af et Vovestykke. Man staar her overfor et i Grænserne yderst flydende Befolkningslag, hvis sociale og økonomiske Vilkaar endnu kun er lidet kendt, og man staar her overfor Opgaver, til hvis Løsning man savner saa godt som ethvert statistisk Grundlag. Og alligevel har man vovet Springet. Ganske vist har Tyskland kunnet bygge paa Østrigs dyrtkøbte Erfaringer, men hvem ved, hvor store Lære-

penge der endnu skal betales. Her er jo nemlig kun Tale om et første Skridt. og det er det, der koster.

Kildeangivelser: Dr. H. E. Krueger: Die wirtschaftliche und soziale Lage der Privatangestellten. Verhandlungen der 4. Generalversammlung der Gesellschaft für soziale Reform: Das Recht der Privatbeamten und die Pensionsversicherung der Privatbeamten. Dr. Heinrich Rauchberg: Die Pensionsversicherung der privaten Angestellten als Maßnahme der Mittelstandspolitik. Dr. Edmund Hahn: Populäre Darstellung der Pensionsversicherung der privaten Angestellten. Tidsskrifter: Soziale Praxis 1908—1909—1910—1911, Reichs-Arbeitsblatt 1911, Deutsche Industrie-Zeitung 1911, Soziale Rundschau 1909. Forskellige officielle Beretninger og private Kommissionsberetninger.